

Date noi cu privire la cultura Sântana de Mureș în centrul Munteniei (județul Giurgiu)

Cristian F. Schuster

Ca urmare a lucrărilor la ceea ce trebuia să fie Canalul București-Dunăre, în anii 1987-1989 au fost efectuate intense investigații arheologice cu caracter de salvare în nordul județului Giurgiu și sud-vestul județului Călărași. Între descoperirile din primul județ, s-au remarcat îndeosebi cele din Epoca Bronzului – culturile Glina și Tei¹, civilizația getică², dar și cele atribuite culturii Sântana de Mureș³. De altfel, aceste din urmă cercetări au oferit lui Vasile Barbu⁴ prilejul să se aplece cu mai mare atenție asupra vestigiilor Sântana din Giurgiu, arătând că au fost sesizate urme specifice în 21 puncte, anume 17 așezări și 4 necropole⁵. Dintre așezări s-au sondat în perioada amintită 7 situri (colectiv Vasile Barbu, șef șantier, Cristian Schuster, Raluca Barac, Marin Panait): 4 la Adunații-Copăceni și câte unul la Varlaam, Mironești și Schitu⁶.

Prezentul demers încearcă să actualizeze imaginea asupra acestei expresii culturale, valorificând informațiile mai vechi, beneficiind și de rezultatele unor investigații mai noi, mai exact ale unor periegeze întreprinse de-a lungul râurilor Glavacioc, Milcovăț, Câlniștea și Neajlov.

Pe râul Argeș, arteră ce constituie pe un lung segment granița de nord a județului, scaldând însă și nord-vestul și sud-estul acestuia, au fost surprinse de-a

---

¹ C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, Bibliotheca Thracologica, XX, București, 1997, pp. 171 sqq.; C. Schuster, T. Popa, *Mogoșești. Studiu monografic*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis I, Giurgiu, 2000, cu lit.; C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneanu, *Zur Bronzezeit in Sudrumanien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, Târgoviște, 2006, cu lit.

² V. Sirbu, C. Schuster, T. Popa, *Noi descoperiri getice din județul Giurgiu (așezările de la Schitu, Bila, Cămineasca, Mironești, Mihăilești, Adunații Copăceni, Mogoșești, Milcovățu, Letca Nouă, Letca Veche)*, în *Istros*, 8, 1997, pp. 237 sqq.

³ V. Barbu, *Aspecte ale culturii Sântana de Mureș în estul Câmpiei Române*, în *Symposia Thracologica*, 6, 1988, p. 173; Idem, *Cuptoare de ars ceramica din sec. al IV-lea e.n. descoperite în jud. Giurgiu*, în *Symposia Thracologica*, 7, 1989, pp. 379-380; Idem, *Cultura Sântana de Mureș în județul Giurgiu*, în *Symposia Thracologica*, 8, 1990, pp. 205-206.

⁴ V. Barbu, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, pp. 155-164; Idem, *Cuptoare de ars ceramica pe cursul inferior al Argeșului*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, V-VI/5-6, 1999-2000, pp. 231-249.

⁵ Idem, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, p. 155; F. Petrescu, *Repertoriul monumentelor arheologice de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de pe teritoriul României*, București, 2002, cu lit.

⁶ Idem, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, p. 155 cu n. 2;

lungul timpului, în special în deceniul nouă al secolului XX, mai multe locuri cu urme Sântana. Primele dintre acestea, enumerarea începând de la vest către est, ar fi cele două puncte din satul Zădăriciu, com. Vânătorii Mici⁷ (pl. I/32-33), unul la marginea de nord a localității, iar celălalt în zona numită „La Cazan”.

În extravilanul orașului Bolintin Vale (pl. I/1), în zona situată pe terasa din stânga Argeșului, cercetări de suprafață au permis identificarea pe lângă o așezare din Bronzul Timpuriu (cultura Glina; periegeze Cristian Schuster)⁸ și câteva fragmente de ceramică ale culturii avute în vedere în prezenta contribuție.

Materiale tipice indică existența unor urme de secol IV p. Chr. și la Drăgănescu (pl. I/2), orașul Mihăilești, anume pe o ridicătură de pe malul drept al Argeșului, unde a fost surprinsă, de altfel, și o așezare din Bronzul Timpuriu⁹. Tot în arealul localității, pe malul lacului de acumulare de la Cornetu, în zona bisericii și a actualului cimitir, au fost identificate în anul 2007, de către Cristian Schuster și Traian Popa, alte fragmente ceramice Sântana (pl. I/35).

Pe teritoriul comunei Adunații-Copăceni, în satul eponim, s-au investigat prin săpături de salvare patru puncte cu urme Sântana. Aceste locații erau amplasate pe terasa înaltă din dreapta râului Argeș. De la vest spre est, cel dintâi punct de interes se găsea în zona cunoscută sub denumirea locală de „La Vie”-, *Punctul 2*¹⁰ (pl. I/3), unde a fost trasată perpendicular pe malul râului o secțiune (dim. 20x2 m). Au fost surprinse resturile a două locuințe de suprafață¹¹, a căror mărime și formă nu au putut fi stabilite cu exactitate din cauza lucrărilor agricole de adâncime, care au deranjat puternic complexele. Construcțiile au putut fi identificate datorită unor aglomerări de chirpic mult fărâmițat, ceramică fragmentară, rare pietre de râu de dimensiuni reduse, cenușă. În perimetrul adăposturilor au fost cercetate câte o vatră de foc, ambele ovale (dim. $V1 = 0,47 \times 0,34$ m; $V2 = 0,51 \times 0,39$ m), ridicate direct pe pământ, având o grosime redusă ($V1 = 0,05$ m; $V2 = 0,03/0,04$ m), aspect ce ar indica, eventual, o perioadă de folosire de scurtă durată.

Precizăm că urmele respectivelor complexe au fost identificate imediat sub stratul vegetal, gros de 0,20-0,30 m. De notat este și faptul că în afara locuințelor nu a putut fi determinat un strat arheologic propriu-zis.

Ceramica din ambele adăposturi era lucrată atât cu mâna, cât și la roată. În *LI* a fost găsită o cataramă din fier, păstrată în condiții precare, și o mârgea din sticlă albastră, de formă cilindrică cu corpul ușor bombat spre centru.

În punctul „La Porcărie”¹² a fost investigat în 1988 un al doilea sit Sântana de pe teritoriul satului Adunații-Copăceni (pl. I/4). El era amplasat tot

---

⁷ G. Trohani, A. Oancea, *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Vânătorii Mici, jud. Ilfov*, în *Cercetări Arheologice*, 2, 1976, p. 30.

⁸ C. Schuster, T. Popa, *Cercetări privind epoca bronzului în județul Giurgiu (investigațiile din anii 1986-1994)*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”, I/1, 1995, p. 41; C. Schuster, *op. cit.*, p. 171.

⁹ C. Schuster, *op. cit.*, p. 191.

¹⁰ F. Petrescu, *op. cit.*, p. 48 harta 7/I.

¹¹ V. Barbu, *op. cit.*, p. 157.

¹² V. Barbu, *Aspecte ale culturii Sântana de Mureș în estul Câmpiei Române*, în *Symposia Thracologica*, 6, 1988, p. 173; Idem, *Cuptoare de ars ceramica din sec. al IV-*

pe terasa înaltă (17-18 m) din dreapta Argeşului, la cca 300 m est de punctul anterior și la aproximativ 1000 m de șoseaua București-Giurgiu.

Prin cele patru secțiuni - notate S1- S4 - având fiecare dimensiunea de 10 m x 2 m¹³, a putut fi investigat un cuptor de ars ceramică, respectiv o construcție de suprafață. În ceea ce privește ultimul complex, urmele lui au fost surprinse în S3, secțiune ce se găsea la 6 m est de cuptor, imediat sub stratul vegetal, la adâncimea de 0,32 m. Vasile Barbu¹⁴ vorbește de o locuință de suprafață. Posibil ca acest complex, cu podea din lut tasat relativ puternic (grosime = 0,03 m), ce avea pe aceasta foarte multă ceramică fragmentară lucrată cu roata și cu mâna, să fi fost mai degrabă o anexă ce folosea activității legate de cuptor. S-a găsit foarte puțin chirpic, numai câteva bobițe, fapt ce ne conduce la presupunerea că avem de-a face cu o construcție din structură de lemn, cu acoperiș simplu (în două ape?) din stuf, dovadă cantitatea însemnată de cenușă, răspândită uniform pe suprafața (câtă a putut fi sesizată) complexului. Pereții erau ori numai din lemn, fără să fi fost pomostiți cu lut, ori construcția era deschisă, putând fi inclusă în categoria șoproanelor.

Fără a intra în detalii cu privire la cuptorul de ars ceramică, analiza acestuia făcându-se de descoperitor cu alt prilej¹⁵, amintim că el a fost săpat în proporție de 80% în pământul crud, numai partea sa superioară (cupola) fiind deasupra solului antic de călcare. Era compus dintr-o cameră de ardere, prevăzută cu platformă perforată ce se sprijinea de un pilon central, focarul, gura instalației și șanțul de alimentare a focului (*praeurnium*).

Dacă în perimetrul construcției de suprafață s-a găsit atât ceramică lucrată cu mâna cât și la roată, din interiorul cuptorului, pe platformă, și din *praeurnium* a fost recoltată o cantitate însemnată de ceramică, multe vase întregi, puternic deformat de puterea căldurii focului, lucrată exclusiv la roată¹⁶. Pasta oalelor era atât grosieră, mai ales în cazul vaselor borcan cu fundul plat, cât și fină la boluri, străchini, *oenochoe* sau cele cu gâtul lung și zvelt și corpul rotunjit.

Așa cum a precizat Vasile Barbu¹⁷, ceramica lucrată cu mâna, respectiv cea la roată, era arsă în șarje separate în cuptor. Prima categorie, fiind o prezență încă masivă în secolele III-IV p. Chr., atestând persistența elementului autohton în zonă¹⁸.

---

lea e.n. descoperite în jud. Giurgiu, în *Symposia Thracologica*, 7, 1989, p. 379; Idem, *Cultura Sântana de Mureș în județul Giurgiu*, în *Symposia Thracologica*, 8, 1990, p. 206; Idem, *Cuptoare de ars ceramică pe cursul inferior al Argeşului*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, V-VI/5-6, 1999-2000, pp. 231-233; F. Petrescu, *op. cit.*, p. 48 harta 7/I.

¹³ V. Barbu, *Cuptoare de ars ceramică pe cursul inferior al Argeşului*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, V-VI/5-6, 1999-2000, p. 231.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 231 sqq. și fig. 1-3.

¹⁶ *Ibidem*, fig. 4-9.

¹⁷ *Ibidem*, p. 232 sq.

¹⁸ *Ibidem*, p. 233.

În punctul „*La fostul C.A.P.*”¹⁹, aflat la vest de podul rutier care traversează Argeșul, pe terasa din dreapta râului (înalță de 10-11 m), în cele două secțiuni trasate (dim. 20x2 m), pe lângă ceramică getică s-au găsit și rare fragmente Sântana (pl. I/5).

La fel de redusă cantitativ a fost și ceramica recoltată din secțiunile practicate în punctul „*La Pod*”²⁰ (pl. I/6), situat pe aceeași terasă a Argeșului, la cca 200 m est de situl anterior.

Urme Sântana, ceramică și probabil un alt cuptor de ars oale, au fost sesizate la aproximativ 150 m est de punctul „*La Vie*”-„*Punctul 2*”²¹ (pl. I/7). Nu au fost efectuate săpături.

În satul Varlaam, aparținând tot comunei Adunații-Copăceni, la marginea sa estică, pe malul stâng al unei văi ce dă în valea Argeș au fost trasate mai multe secțiuni (S1-S3; toate cu dim. de 10x2 m), care au dus la descoperirea unei așezări Sântana²² (pl. I/8). Stratul cultural, gros de 0,20 m, se găsea sub cel vegetal (dim. = 0,30/0,35 m), fiind compus dintr-un pământ mazăros de culoare brună. În S1-2 (între ele fiind un martor de 0,50 m), în carourile 2-3, a fost cercetată o locuință semiîngropată²³, orientată perpendicular pe mal. Adâncimea ei maximă coboară până la 0,62 m, dimensiunile fiind 1,56 m lățime, respectiv 1,97 m lungime. Nu s-au identificat amenajări interioare deosebite. În colțul sud-estic a existat o gropiță cu trei pietre de râu în ea. Acestea nu prezentau intervenții ale omului și nici nu fuseseră supuse căldurii focului.

Inventarul complexului se compunea din ceramică fragmentară (de la castroane, oale-borcan, străchini; lucrute la roată și cu mâna), chirpici (bulgări de dimensiuni medii), precum și două fibule din bronz²⁴, prima cu piciorul din tablă, cealaltă foarte masivă cu piciorul întors dedesubt, o placă din fier de la o cataramă pentru încălțăminte, o verigă din bronz (asemănătoare unui inel), îngustată spre locul de incidență al capetelor, lama unui cuțit din fier și o monedă romană din argint Gordian III²⁵.

Prezența fibulelor împreună cu moneda amintită permit încadrarea așezării de la Varlaam în secolul III p. Chr., posibil la mijlocul acestuia, fapt ce ar converge spre concluzia că momentul timpuriu al culturii Sântana trebuie coborât pentru această zonă a ariei de răspândire²⁶.

---

¹⁹ F. Petrescu, *op. cit.*, p. 48 harta 7/I.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ V. Barbu, *op. cit.*, p. 233.

²² Idem, *Cultura Sântana de Mureș în județul Giurgiu*, în *Symposia Thracologica*, 8, 1990, p. 206; Idem, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, pp. 156 sqq.

²³ Idem, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, p. 157.

²⁴ *Ibidem*, fig. 1a-b.

²⁵ *Ibidem*, p. 157.

²⁶ *Ibidem*.

Amintim că despre componenta geto-dacică a culturii Sântana s-a discutat și se insistă deja de multă vreme. Gheorghe Diaconu²⁷ vorbea de altfel de două etape, prima manifestându-se în nord-estul României, a doua, de la sfârșitul sec. III la sfârșitul sec. IV p. Chr., printre altele și în Muntenia. Numai că unii dintre specialiști susțin cu tărie chiar și în prezent²⁸, că nu se poate vorbi de două culturi diferite – Sântana de Mureș, respectiv Cerneahov (Černjahov) – și nici măcar de două manifestări „surori” („Schwesterkulturen”)²⁹, ci, dimpotrivă că trebuie văzută ca o expresie unitară: cultura Sântana de Mureș-Černjahov/Černjahov-Sântana de Mureș³⁰. Cultură a cărei componentă carpică, respectiv getică, în arealul Munteniei, dar și al Moldovei și Transilvaniei, este socotită a fi fost relativ mică, „Indiciile arheologice ale acestei componente nu oferă o bază solidă pentru individualizarea în aceste regiuni a unui grup distinct din punct de vedere teritorial-etnografic al culturii Černjahov-Sântana de Mureș”³¹.

Prima dintre fibule amintite de la Varlaam, cu piciorul întors pe dedesubt de tipul *Ambroz grupa 16/2, seria I, var. 2*, se înscrie într-un șir mai lung cu descoperiri în toată România³², dintre care o parte se găsesc în Muntenia. Ele au apărut aici atât în context funerar - Alexandru Odobescu³³, Independența³⁴, Fundulea³⁵, Mitreni³⁶, Sultana³⁷, com. Mânăstirea, toate în județul Călărași, Copuzu, comuna Balaciu, județul Ialomița³⁸, Izvoru, comuna Gogoșari, județul Giurgiu³⁹, Mogoșani, județul Dâmbovița⁴⁰, Olteni, județul

---

²⁷ Gh. Diaconu, *Getisch-dakische Elemente in der Sântana de Mureș-Kultur*, în *Thraco-Dacica (Recueil d'étude a l'occasion du IIe Congres International de Tracologie)*, București, 1976, pp. 309-314.

²⁸ B. Magomedov, *Traci și slavi în zonele vestice ale culturii Černjahov-Sântana de Mureș*, în *Mousaios*, 9, 2004, p. 119.

²⁹ V. Bierbrauer, *Die ethnische Interpretation der Sântana de Mureș-Cernjachov-Kultur*, în *Die Sântana de Mureș-Cernjachov-Kultur. Akten des Internationalen Kolloquiums*, Bonn, 1999, p. 228.

³⁰ B. Magomedov, *op. cit.*, p. 119.

³¹ *Ibidem*, p. 118.

³² F. Petrescu, *op. cit.*, p. 286 sq.

³³ B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, pp. 96-103.

³⁴ B. Mitrea, N. Angelescu, *Săpăturile de salvare de la Independența (r. Călărași)*, în *MCA*, 7, 1961, pp. 95-501; Idem, *Șantierul Independența*, în *MCA*, 8, 1962, pp. 609-614; B. Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, pp. 43-56.

³⁵ M. Munteanu, F. Rădulescu, *Două necropole din sec. IV e.n. recent descoperite în sud-estul Munteniei*, în *Thraco-Dacica*, 13/1-2, 1992, pp. 125-132.

³⁶ S. Dolinescu-Ferche, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Mitreni*, în *SCIV*, 17/1, 1966, pp. 147 sqq.; B. Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, pp. 81-83.

³⁷ C. Isăcescu, B. Ionescu, *Necropola prefeudală din secolul al IV-lea e.n. de la Sultana, com. Mânăstirea, jud. Ilfov*, în *Muzeul Național*, 3, 1976, pp. 57-71.

³⁸ C. Mușețeanu, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Copuzu*, în *Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos*, 2, 1986, pp. 209-222.

³⁹ Gh. Rădulescu, M. Ionescu, *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu*, în *SCIV* 4/1-2, 1954, pp. 327 sq; Idem, *Noi morminte din sec. IV e.n. descoperite la Cacleți (r. Giurgiu)*, în *SCIV* 14/1, 1963, pp. 175 sqq.; B. Mitrea, C. Preda, *Săpăturile de salvare de*

Teleorman⁴¹, Târgșoru Vechi, județul Prahova⁴², Drăgănești-Olt, județul Olt - cât și în așezări: Izvoarele, comuna Hotarele, județul Giurgiu, deci tot pe Argeș⁴³, și București-Curtea Veche⁴⁴.

Revenind la punctele cu vestigii Sântana de pe Argeș din județul Giurgiu, următorul ar fi Mironești, comuna Gostinari⁴⁵ (pl. I/9). În zona denumită de localnici „În Vale”, aflată la est de sat, într-o vale care se varsă în râu, nu departe de sediul fostului C.A.P. (care se află însă pe malul înalt de 30 m), a fost cercetat în anul 1988 prin două secțiuni ($S1 = 10 \times 2$ m, $S2 = 6 \times 2$ m), trasate în paralel, perpendicular pe malul de mică înălțime al apei (2,50 m), un cuptor de ars ceramică⁴⁶. Acesta, în parte distrus de apă, era de același tip cu cuptorul de la Adunații-Copăceni, făcând parte din categoria instalațiilor de ars ceramică cu corpul cilindric și cu pilon central, acesta din urmă având menirea să susțină platforma de ardere.

Fără a relua discuția cu privire la cuptoarele din această categorie⁴⁷, trebuie subliniat, în acord cu Vasile Barbu⁴⁸, că prezența a trei instalații de ars ceramică (sau poate chiar mai multe, însă până în prezent nedetectate de arheologi) într-un areal de 20/25 km, atât cât despart Adunații-Copăceni de Mironești, puteau asigura cu prisosință necesarul de recipiente al mai multor comunități.

Tot în extravilanul satului Mironești, situat la 500 m est de punctul „În Vale”, într-o zonă împădurită, numită „Malul Roșu”, pe terasa din dreapta Argeșului, aflată la peste 50 m deasupra văii râului, unde săpături mai vechi (1989) și recente (2002, 2007) au dus la descoperirea unor așezări din perioada

---

la Gogoșari și Cacaleți (r. Giurgiu, reg. București), în *SCIV* 6/3-4, 1955, pp. 638 sqq.; Idem, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, pp. 67-79.

⁴⁰ Gh. Diaconu, *Un nou tip de fibulă în cuprinsul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov*, în *SCIV*, 16/4, 1965, pp. 819-826; Gh. Diaconu, *Das Gräberfeld von Mogoșani (Kreis Dîmbovița)*, în *Dacia N.S.*, 13, 1969, pp. 367-402.

⁴¹ C. Preda, *Săpăturile de salvare de la Olteni (reg. București)*, în *MCA*, 7, 1967, pp. 503-511; idem, *Date noi cu privire la necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Olteni*, în *SCIV*, 14/2, 1963, pp. 427-436; B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, pp. 58-79.

⁴² F. Petrescu, *op. cit.*, p. 252 (cu bibliografia mai veche).

⁴³ V. Leahu, *Sondajul arheologic de la Izvoarele*, în *Cercetări Arheologice*, 1, 1975, p. 102.

⁴⁴ L. Lăzărescu-Ionescu, D.V. Rosetti, *Șantierul arheologic București*, în *Studii și Referate privind Istoria Veche a României*, 2, 1954, pp. 461-538.

⁴⁵ V. Barbu, *Cuptoare de ars ceramica din secolul al IV-lea e.n. descoperite în jud. Giurgiu*, în *Symposia Thracologica*, 7, 1989, pp. 379-380; Idem, *Cultura Sântana de Mureș în județul Giurgiu*, în *Symposia Thracologica*, 8, 1990, p. 206; F. Petrescu, *Repertoriul monumentelor arheologice de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de pe teritoriul României*, București, 2002, p. 187.

⁴⁶ V. Barbu, *Cuptoare de ars ceramica pe pe cursul inferior al Argeșului*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, V-VI/5-6, 1999-2000, pp. 233-235 și fig. 10-14, 16.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 235; o discuție interesantă, dar pentru regiunile sud-vestice ale României și la D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, Timișoara, 1996, pp. 172 sqq.

⁴⁸ V. Barbu, *op. cit.*, pp. 235 sq.

hallstattiană (cultura Basarabi), Bronzul Final (cultura Radovanu), Târziu (cultura Coslogeni), Mijlociu (cultura Tei) și Timpuriu (cultura Glina), din perioada de tranziție spre Epoca Bronzului (culturile Cernavodă III și II) și Eneolitic (culturile Cernavodă I și Brătești?)⁴⁹, au fost identificate și câteva fragmente atribuite culturii Sântana de Mureș (pl. I/10).

La est de Mironești, pe teritoriul satului Izvoarele, com. Hotarele, pe un bot de deal al „Văii Coșcovei”, care dă în final tot în Argeș, a fost investigată o altă așezare Sântana⁵⁰ (pl. I/11). Tot aici a existat un sit al culturii Tei⁵¹.

În arealul altui sat al comunei Hotarele, anume Herăști (pl. I/34), au fost descoperite întâmplător câteva morminte, recuperându-se patru vase⁵².

Nu numai Argeșul a fost ales de comunitățile Sântana de Mureș ca perimetru de ridicare al unor așezări sau de întemeiere a unor necropole, ci și alte râuri și pârauri din nordul, sudul și, așa cum confirmă mai nou cercetările de suprafață, vestul județului. Astfel, în colțul de nord-vest al acestuia, pe malul stâng al râului Sabar, în teritoriul satului Crivina (pl. I/12), orașul Bolintin Vale, într-un șanț de aducțiune, a putut fi sesizată ceramică Sântana și Glina⁵³ (periegheze Vasile Barbu, Cristian Schuster, Emilian Alexandrescu, Raluca Barac).

La 300 m vest de *Stația de Pompă* de la Florești-Stoenești, tot pe malul stâng al râului, a fost identificată o aglomerare de ceramică Sântana și bulgări de chirpic (periegheze Vasile Barbu, Cristian Schuster). Precizăm că, chiar în dreptul menționatei stații, a existat un sit Glina⁵⁴ (pl. I/13).

În regiunea centrală a județului, pe terasa înaltă din dreapta râului Glavacioc, în extravilanul localității Letca Veche, comuna Letca Nouă, în dreptul punctului „*La Pădure*” (pl. I/14), care se găsește pe malul stâng al apei, format de o terasă joasă, unde au fost identificate urme din Bronzul Timpuriu⁵⁵, s-a putut recolta în anul 1985 și ceramică Sântana (periegheze Cristian Schuster).

Nu departe de șoseaua Ghimpați-Alexandria, la Copaciu, orașul Ghimpați, pe terasa de pe malul drept al râului, la cca 100 m de situl culturii

---

⁴⁹ C. Schuster, T. Popa, *op. cit.*, p. 40; Idem, *Mogoșești, Studiu monografic*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis I, Giurgiu, 2000, pp. 143 sq; C. Schuster, A. Comșa, A. Morintz, T. Popa, M. Panait, *Mironești, jud. Giurgiu, Punct: Malu Roșu*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2005. A XL-a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Constanța, 31 mai-3 iunie 2006*, București, 2006, pp. 230-231; C. Schuster, T. Popa, M. Panait, *Mironești, jud. Giurgiu, Punct: Malu Roșu*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2006. A XLI-a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007*, București, 2007, pp. 236-237.

⁵⁰ V. Leahu, *Sondajul arheologic de la Izvoarele*, în *Cercetări Arheologice*, 1, 1975, p. 102.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 101-116; Idem, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica, 38, București, 2003, p. 22.

⁵² B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, pp. 86 sq. și fig. 222.

⁵³ C. Schuster, *op. cit.*, p. 191.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 194.

Glina⁵⁶ au fost culese (periegheze Cristian Schuster) mai multe fragmente ceramice ce pot fi atribuite culturii Sântana (pl. I/15).

Pe râul Milcovăț, la sud de localitatea cu același nume (pl. I/17), pe malul drept, au fost recoltate de-a lungul anilor (1984-1988) de către prof. Octavian Stan fragmente ceramice aparținând culturii Sântana.

În *Grădina* fostului C.A.P. din Letca Nouă, alături de materialele Glina și getice, pe malul înalt din dreapta râului, au fost găsite și câteva fragmente ceramice încadrate în secolul IV p. Chr. (periegheză Cristian Schuster) (pl. I/18).

Pe malul stâng al pârâului, la cca 500 m sud de punctul anterior, a fost găsit în anul 2007 de către Cristian Schuster și Andrei Mocanu un lot redus de fragmente Sântana (pl. I/ 36).

Un sit al aceleiași perioade a fost reperat, dar de data aceasta, pe malul stâng al râului, la cca 400 m de joncțiunea cu Glavaciocul, la nord de orașul Ghimpați (periegheză Cristian Schuster) (pl. I/16).

Pe Câlniștea, satul Schitu, com. Schitu, pe malul ei drept și înalt (cca 25 m), în stânga șoselei Ghimpați-Giurgiu, în punctul „*La Conac*” (pl. I/19), au fost găsite alături de vestigiile din Epoca Bronzului și vestigiile Sântana⁵⁷.

În partea de sud a județului au fost găsite, de asemenea, mai multe situri cu urme Sântana de Mureș. Astfel, la *Braniștea-Vatra Satului*, com. Oinacu⁵⁸ (pl. I/20) este menționată existența unor vestigiile Sântana. La fel, la Frătești - *În Vatra Satului*, comuna Frătești (pl. I/21), periegheze din 1952-1953⁵⁹ au permis identificarea unui alt sit.

Pe teritoriul satului Ghizdaru, comuna Stănești, s-au identificat în urma unei periegheze din anul 1954 două puncte cu materiale Sântana de Mureș: *Ghizdaru O* și *Ghizdaru I*⁶⁰ (pl. I/22-23). În perimetrul actualului cimitir al municipiului Giurgiu (pl. I/24), au fost sesizate în anul 1952 alte urme ale culturii⁶¹.

Două puncte cu vestigiile au fost găsite și în satul Gogoșari (comuna Gogoșari). În primul, „*Siliște*” (pl. I/25), în zona cimitirului contemporan a fost cercetată parțial o necropolă⁶². La sud-vest de acest punct a fost identificat în anul 1953 o așezare⁶³ (pl. I/26).

---

⁵⁶ *Ibidem*, p. 189.

⁵⁷ V. Barbu, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, n. 2.

⁵⁸ E. Comșa, S. Morintz, *Cercetări arheologice în raionul Giurgiu (regiunea București)*, în *SCIV*, 4/3-4, 1953, pp. 760 sqq; F. Petrescu, *op. cit.*, p. 76 și harta 7/J.

⁵⁹ E. Comșa, S. Morintz, *op. cit.*, pp. 760 sqq.; F. Petrescu, *op. cit.*, p. 132 și harta 6/J.

⁶⁰ F. Petrescu, *op. cit.*, p. 138 și harta 6/J.

⁶¹ E. Comșa, S. Morintz, *op. cit.*, p. 758; F. Petrescu, *op. cit.*, p. 140 și harta 6/J.

⁶² Gh. Rădulescu, M. Ionescu, *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu*, în *SCIV*, 5/1-2, 1954, pp. 327-330; Idem, *Noi morminte din sec. IV e.n. descoperite la Cacaletți (r. Giurgiu)*, în *SCIV*, 14/1, 1963, pp. 175-180; B. Mitrea, C. Preda, *Săpăturile de salvare de la Gogoșari și Cacaletți (r. Giurgiu, reg. București)*, în *SCIV*, 6/3-4, 1955, pp. 636 sq.; Idem, *Necropole din secolul al IV lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, p. 80; F. Petrescu, *op. cit.*, p. 141.

⁶³ Gh. Rădulescu, M. Ionescu, *op. cit.*, pp. 327 sqq.

O altă necropolă a fost investigată începând cu anul 1954 și în 1962-1964 la Izvoru (fost Cacaletți), com. Gogoșari, în punctul „*La Gropi-Cariera de Nisip*”⁶⁴ (pl. I/27).

Identificată în 1928, cercetată apoi parțial în 1929-1930, 1960-1962, 1966, necropola de la Oinacu-*Măgura Mare*, comuna Oinacu⁶⁵ (pl. I/28), s-a dovedit unul din cele mai interesante complexe funerare ale culturii Sântana de Mureș din această zonă a ariei ei de răspândire.

Două puncte cu vestigii, foarte probabil resturile unor așezări, au fost surprinse prin periegeze în anul 1953 la Oncești-*Valea Diului* și *Valea Balgiului*, com. Stănești⁶⁶ (pl. I/29). Tot pe teritoriul acestei comune, dar în satul eponim, în punctul „*La Băleanu*” (pl. I/30), a fost identificată în urma periegezei din anul 1952 o altă așezare⁶⁷.

La 500 m de satul Sfântu Gheorghe, comuna Băneasa, au fost găsite în 1950 urme ale unei noi așezări⁶⁸.

Câteva aprecieri

Se poate spune că harta răspândirii comunităților Sântana de Mureș în județul Giurgiu s-a îmbogățit în ultimii ani. Este vorba, în cazul investigațiilor din ultimii ani, exclusiv de așezări. Unele au putut fi cercetate, este drept numai parțial, prin săpături-sondaje, asta datorită caracterului investigațiilor, anume de salvare, în contextul construirii Canalului București-Dunăre. S-a reușit astfel dobândirea de noi cunoștințe cu privire la instalațiile de ars ceramică și, în cazul Adunații-Copăceni, la tehnica de ardere, la categoriile de recipiente și, implicit, la filiația locală, getică, a multora dintre acestea.

Situl de la Varlaam, cu inventarul identificat în locuința adâncită, poate oferi date noi cu privire la faza de început a culturii și componenta ei etnică în această regiune a Munteniei. Întrebarea lui Vasile Barbu⁶⁹: „*Cum să fie unitară o cultură care are influențe diferite?*”, își menține astfel, în contextul descoperirilor din așezarea amintită, dar și din celelalte situri, inclusiv necropole,

---

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 327 sq.; *Idem*, *Noi morminte din sec. IV e.n. descoperite la Cacaletți (r. Giurgiu)*, în *SCIV*, 14/1, 1963, pp. 175-180; B. Mitrea, C. Preda, *Săpăturile de salvare de la Gogoșari și Cacaletți (r. Giurgiu, reg. București)*, în *SCIV*, 6/3-4, 1955, pp. 638 sq.; *Idem*, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, pp. 67-79; F. Petrescu, *op. cit.*, p. 166.

⁶⁵ D. Berciu et al., *Săpăturile de la Oinac 1960-1962 (r. Giurgiu, reg. București)*, în *SCIV*, 17/2, 1966, pp. 375-382; D. Berciu et al., *Săpăturile de la Oinac 1966 (orașul Giurgiu)*, în *SCIV*, 18/2, 1967, pp. 307-312; B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, p. 93; D. Berciu, B. Mitrea, *Unele date privind necropola de la Oinacu, Giurgiu, în Ilfov. File de Istorie*, București, 1978, pp. 99-104; F. Petrescu, *op. cit.*, pp. 197 sq.

⁶⁶ Gh. Rădulescu, M. Ionescu, *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu*, în *SCIV*, 5/1-2, 1954, p. 300.

⁶⁷ E. Comșa, S. Morintz, *op. cit.*, pp. 760 sqq.

⁶⁸ *Ibidem*, pp. 761 sq.

⁶⁹ V. Barbu, *Așezări de tip Sântana în județul Giurgiu*, în *Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu”*, II-IV/2-4, 1996-1998, p. 162.

din județul Giurgiu, actualitatea. Mai ales că, este știut, „*unitatea unei culturi în general nu implică și o unitate etnică*”⁷⁰. Pe lângă elemente comune evidente⁷¹, complexul Sântana de Mureș dovedește a avea și multe diferențieri,⁷² printre care, cu foarte mare claritate, ceramica de tradiție getică lucrată cu mâna din Muntenia. Este evident că ea nu poate fi socotită în aceste regiuni mai joase, de câmpie, din județele Călărași și Giurgiu, „*mai mult simbolică*”⁷³. Ci dimpotrivă! Desigur, în necropole, cum ar fi de exemplu cea de la Oinacu, elementul local este mai rar întâlnit⁷⁴.

O privire atentă asupra hărții de răspândire a siturilor Sântana în sud-estul României, întocmită de Florin Petrescu⁷⁵, indică faptul că așezările și necropolele sunt localizate îndeosebi în arealul apropiat Mostiștei, Argeșului (cu Dâmbovița), Dunării între Oltenița și Zimnicea, Vedea și, rar, Olt, malul său stâng; la Drăgănești-Olt și, mai nou, Stoicănești-*Coada*⁷⁶. Pe Argeș și apele sale secundare, de exemplu, în afara siturilor menționate de noi, au fost descoperite și cele precum Chirnoși-*Rudărie* (așezare cu un bordei)⁷⁷, Mitreni (necropolă)⁷⁸, Curcani (mai multe puncte: așezări și necropolă)⁷⁹, toate în județul Călărași, aflate nu prea departe de Dunăre și lacurile sale.

Recentele cercetări de suprafață din Giurgiu sugerează însă, că și regiunea din centrul județului, adică la vest de Argeș, scăldată de Câlniștea, Glavacioc, Milcovăț, Neajlov, a fost populată de comunități Sântana. Se cunoștea de altfel, că pe Glavacioc, dar în județul Teleorman, există așezări la Baci (2 puncte) și Blejești (3 puncte), ambele sate făcând parte din comuna Blejești⁸⁰ referitoare la cultura Sântana din județ. În satul Glavacioc, comuna

---

⁷⁰ B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, p. 161.

⁷¹ I. Ioniță, *Populația locală în secolul al IV-lea în regiunile extracarpatice*, în D. Protase, A. Suceveanu (coord.), *Istoria Românilor. Vol. II. Daco-romani, romanici, alogeni*, București, 2001, p. 625.

⁷² *Ibidem*, pp. 625 sq.

⁷³ *Ibidem*, p. 626.

⁷⁴ D. Berciu, B. Mitrea, *Unele date privind necropola de la Oinacu, Giurgiu*, în *Ilfov. File de Istorie*, București, 1978, p. 100.

⁷⁵ F. Petrescu, *op. cit.*, harta I.

⁷⁶ M. Negru, Gh. Vieru, *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Stoicănești (jud. Olt). Două morminte de incinerare din secolele III-IV p. Chr.*, în *Cercetări Arheologice în Aria Nord-Tracă*, 3, 1999, pp. 551-554.

⁷⁷ G. Trohani, *Săpăturile arheologice efectuate la Chirnoși, județul Ilfov, în anii 1971-1972*, în *Cercetări Arheologice*, 1, 1975, pp. 141 sq.

⁷⁸ S. Dolinescu-Ferche, *op. cit.*, pp. 147 sqq.; B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966, pp. 81-83.

⁷⁹ B. Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, pp. 94 sq.; B. Mitrea, C. Deculescu, *Unele descoperiri arheologice de la Curcani (r. Oltenița)*, în *SCIV*, 17/3, 1966, pp. 537 sqq.

⁸⁰ G. Trohani, A. Oancea, *Cercetări arheologice pe Valea Glavaciocului*, în *Cercetări Arheologice*, 4, 1981, pp. 245, 247, 249; cu privire la alte descoperiri Sântana din județ, vezi în P. Mirea, I. Pătrașcu, *Alexandria. Repere arheologice și numismatice*, Ploiești, 2006, cu lit.

Ștefan cel Mare, județul Argeș, situat tot pe râul menționat, există alt sit Sântana⁸¹.

Chiar dacă investigațiile din ultimii ani în județul Giurgiu au avut un caracter de salvare sau au fost simple periegeze, se poate spune că, în privința așezărilor avem de-a face cu situri nefortificate, teritorial restrânse, probabil cu puține construcții, care, implicit, adăposteau un număr redus de persoane. Locurile alese pentru ridicarea de așezări au fost variate - terase înalte (mai ales pe Argeș), cele mijlocii și joase (pe râurile mai mici), comunitățile adaptându-se mediului.

Adăposturile, fie ele locuințe sau anexe, cum credem că avem în acest ultim caz, situația de la Adunații – Copăceni - *Porcârie*, erau fie de suprafață, fie din cele adâncite. Oricum, ele s-au dovedit, în general, de dimensiuni reduse. Așa cum s-a văzut, la Adunații - Copăceni - *La Vie* complexe erau foarte apropiate, dovadă că ele au fost surprinse în aceeași secțiune. Cert este că ele nu erau clădite solid, având mai degrabă un caracter de colibe. Mai trainică s-a dovedit a fi locuința îngropată.

Notăm aici și un aspect interesant și oarecum ciudat: în majoritatea locurilor cu urme Sântana s-au descoperit și vestigii din Epoca Bronzului. Acest lucru se poate explica atât prin condițiile optime oferite de acestea, dar și prin similitudini în ceea ce privește mobilitatea comunităților din respectivele perioade menționate. Se pare că ele nu prea zăboveau mult în același perimetru, fapt impus, poate, de sărăcia „*hinterland-ului*” economic.

Explicația planșelor/ Erläuterung der Tafeln

Pl. I: Harta cu punctele Sântana de Mureș din județul Giurgiu/ Taf. I: Karte mit den Sântana de Mureș-Fundorten im Bezirk Giurgiu: 1 = Bolintin Vale, 2, 35 = Drăgănescu, 3-7 = Adunații-Copăceni, 8 = Varlaam, 9-10 = Mironești, 11 = Izvoarele, 12 = Crivina, 13 = Florești-Stoenești, 14 = Letca Veche, 15 = Copaciu, 16 = Ghimpați, 17 = Milcovăț, 18, 36 = Letca Nouă, 19 = Schitu, 20 = Braniștea, 21 = Frățești, 22-23 = Ghizdaru, 24 = Giurgiu, 25-26 = Gogoșari, 27 = Izvoru, 28 = Oinacu, 29-30 = Stănești, 31 = Sfântu Gheorghe.

NEUE DATEN BEZÜGLICH DER SÂNTANA DE MUREȘ-KULTUR IN ZENTRALMUNTENIEN (BEZIRK GIURGIU) (Zusammenfassung)

Der Verfasser bezieht sich auf die älteren und neusten Sântana de Mureș-Funde im Bezirk Giurgiu. Es wurden sowohl die Nekropolen, als auch

---

⁸¹ G. Trohani, A. Oancea, *Cercetări arheologice pe Valea Glavaciocului*, în *Cercetări Arheologice*, 4, 1981, p. 242.

die Siedlungen ins Auge gefasst. Unter den letzten, wichtig sind die von Adunații-Copăceni, Varlaam und Mironești. In Varlaam wurden in einer Erdwohnung u.a. zwei bronzerne Fibeln und eine silberne Münze Gordianus III entdeckt, die möglich auf eine neue Datierung, gegen die Mitte des III. Jh. n. Chr., der Sântana de Mureș-Funde in diesem Raum Munteniens hinweisen.

In Mironești und Adunații-Copăceni sind je ein Keramikofen erforscht worden. Die Tonware lässt von klaren einheimischen getischen Traditionen in der Machart, insbesondere bei der handgemachten Keramik, sprechen.

Ein Teil der neusten Funde sind auch den Geländebegehungen der letzten Jahre zu verdanken. Dadurch sind auch einige der sogenannten „*weissen Flecken*“ hinsichtlich der Kultur im Bezirk wenigstens teilweise „*bevölkert*“ worden. Und das hauptsächlich was die Ufer der Flüsse Argeș, Glavocioc, Câlniștea betrifft.

